

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
फैसला

070-CR-0709

मुद्दा : वैदेशिक रोजगार कसूर ।

सुमित्रा श्रेष्ठको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१ पुनरावेदक
वादी
विरुद्ध

काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १८ नरदेवी बस्ने
गुनकेशरी चित्रकार-----१ प्रत्यर्थी
प्रतिवादी

वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा फैसला गर्ने : माननीय अध्यक्ष श्री मीरा खड्का
सदस्य श्री अग्नी प्रसाद थपलिया
सदस्य डा.श्री रवि शर्मा अर्याल

वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ६६(२) अनुसार वैदेशिक रोजगार
न्यायाधिकरणको फैसला उपर वादी नेपाल सरकारका तर्फबाट पुनरावेदन पर्न आएको प्रस्तुत
मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर निम्न बमोजिम रहेको छ :

मलाई प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारले विभिन्न विश्वास दिलाई वैदेशिक रोजगारका
लागि अमेरिका पठाई रोजगार लगाई दिन्छु, धेरै व्यक्तिहरुलाई अमेरिका पठाई रोजगार लगाइ
सकेकी छु । तपाईंले केही गर्नु पर्दैन, राहदानी पनि तुरुन्त बनाई दिन्छु, जान रु.
२०,००,०००/- लाग्छ । मासिक तलब १,००,०००/- भन्दा बढी हुन्छ । तर तपाईंले पहिले नै
रकम भुक्तान गर्नुपर्दछ भनी मिति २०६७।१२।४ गतेको दिनमा निजले म बाट नगद रु.
२०,००,०००/- (बीस लाख) लिई ३ महिनाभित्र उक्त देश पठाई दिन्छु भनेकोमा निजले
बोलकबुल गरे अनुसार उक्त देश नपठाएको र पटक पटक भेटी कुरा गर्दा पठाई दिन्छु भन्ने
भाखा राख्ने, आलटाल गर्ने गरेकोले मैले विभिन्न मितिमा तरताकेता गर्दा निजले विदेश
अमेरिका पठाउन सकिदैन, तत्काल रकम छैन । तपाईंको रकम २०६७ सालको पौष मसान्त
भित्रमा फिर्ता गर्दछु, नगरे काठमाडौं जिल्ला मातातिर्थ ५ स्थित कि.नं ३३१ को जग्गा छ सोही
जग्गाबाट कित्ताकाट गरी ५ आना जग्गा दिन्छु भनी विश्वास दिलाई प्रलोभनमा पारेको र
कागज समेत मिति २०६७।०१।१६ गते गरिदिएकोमा बोलकबुल गरेको भाखा सकिदा पनि रकम

फिर्ता नगरेको, आलटाल गरेको, हाल निज सम्पर्क नगरी लुकिछिपी हिड्ने गरेको हुँदा ठगी गरेको भन्ने यकीन हुन आएकोले जाहेरी पेश गर्न आएको छु । निज प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारलाई पक्राउ गरी वैदेशिक रोजगार ऐन, अन्तर्गत कारवाही चलाई हदैसम्मको सजाय गरी ठगी गरेको उक्त रु.२०,००,०००।-(बीस लाख)र हर्जाना समेत दिलाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको जाहेरवाली सुमित्रा श्रेष्ठले वैदेशिक रोजगार विभागमा मिति २०६७।१।२९ मा दिएको जाहेरी दरखास्त ।

जाहेरी व्यहोरा भुट्टा हो । म कुनै वैदेशिक रोजगारीसँग सम्बन्धित व्यक्ति होइन । हामी बीचको लेनदेनको विषयमा लिएर जाहेरवालाले हनुमानढोका अगाडी लेखनदास राखी जवर्जस्ती रु.२०,००,०००।- (बीस लाख) को कागज गराइएको हो । मेरो छोरीलाई अपहरण गर्ने धम्की दिई जवर्जस्ती कागज गराइएको हो । मेरो पसल छुँदा पसलबाट अं २०,०००।-(बीस हजार) जतिको कुर्ता सलवार पनि लगि सकेको छ । त्यसको कुनै हिसाब किताब गरेको छैन । जाहेरवालालाई पटक पटक गरी रु.२,५०,०००।-(दुई लाख पचास हजार) दिइसकेको छु । अब बाँकी रु.२,५०,०००।-(दुई लाख पचास हजार रुपैया) मात्र हो । यो वैदेशिक रोजगारीको कागज होइन । जाहेरवालाले कागज च्यातिदिन्छु भनेकाले कतै मुद्दा हालेको छैन तर जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा शान्ति सुरक्षाको लागि निवेदन दिएकी छु । कागजमा लेखिएको ल्याप्चे सहीछाप मेरो हो । सो जवर्जस्ती गराएको हो । मैले अरु कसैसँग रकम लिएको छैन । पसलकै लागि भनेर सुनिल गोपालसँग रु.१ लाख लिएको हो । मैले वैदेशिक रोजगारीमा पठाउने भनी कुनै पैसा लिएको छैन । सुमित्रा दिदीलाई रु. २,५०,०००।(दुई लाख पचास हजार) मात्रै बुझाउन बाँकी छ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारले अनुसन्धान अधिकृत समक्ष मिति २०६८।३।१३ मा गरेको बयान ।

प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारले वैदेशिक रोजगारीका लागि अमेरिका पठाई दिन्छु भनी रु.२०,००,०००।-(बीस लाख रुपैया) को कागज गरिदिएकोमा सो कागज बमोजिको कबोलमा वैदेशिक रोजगारीका लागि उक्त मुलुकमा पठाउन पनि नसकेको तथा रकम पनि फिर्ता गर्न नसकेको भन्ने जाहेरी दरखास्त व्यहोरा देखिन्छ । जाहेरवालाले लेनदेनको विषयलाई जवर्जस्ती धाकधम्की गरी दिनुपर्ने रु.५,००,०००।-(पाँच लाख) मध्ये रु.२,२५,०००।-(दुई लाख पच्चीस हजार रुपैया) बुझाई सकेकोमा रु.२०,००,०००।-(बीस लाख) को वैदेशिक रोजगारीको कागज गरिएको हो । मैले बुझाउनुपर्ने जम्मा बाँकी रकम रु.२,५०,०००।-(दुई लाख पचास हजार) मात्र हो भन्ने समेत व्यहोराको आंशिक इन्कारी बयान भएतापनि पेश भएको लिखत कागजमा लागेको सहीछाप मेरै हो भनी स्वीकार गरेको देखिँदा र करकापको विषयमा कहींकतै मुद्दा चलाएको समेत नदेखिएको कारणबाट निज प्रतिवादीको इन्कारी बयानले मात्र वैदेशिक रोजगारीको ठगी गरेको होइन भन्ने आधार बनाउन सकिने अवस्था नहुँदा निज विपक्षीको उक्त कार्य वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० तथा ४३ विपरीतको कसूरजन्य कार्य

भएको पाइएकाले जाहेरवालाबाट लिएको जम्मा रु. २०,००,०००।-(बीस लाख रुपैया) र सोको ५०% हर्जाना समेत गरी जम्मा रु.३०,००,०००।- (तीस लाख) प्रतिवादीबाट जाहेरवालालाई दिलाई भराई दिई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ४३ बमोजिम हदैसम्मको सजाय गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा मिति २०६८।३।२७ मा पेश गरिएको अभियोपत्र ।

मैले जाहेरवालीलाई विदेश पठाउन भनी रकम लिएको होइन । मैले कुर्ता सुरुवालको व्यापार गर्न भनी निजसँग रु.५,००,०००।-(पाँच लाख) दुई पटक गरी लिएको हो । मैले रु. पाँच लाख लिएपछि मसँग रु. सात लाख र चौध लाखको दुईवटा कागज गराएको छ । मैले व्यापार गर्न लिएको रु.पाँच लाख मध्ये रु.२,५०,०००।-(दुई लाख पचास हजार रुपैया) मात्र दिन बाँकी छ । अरु पैसा दिइसकेको छु । जाहेरीसाथ पेश भएको वैदेशिक रोजगारको लिखत मलाई हनुमानढोका अगाडी बोलाई पढ्न नदिई यो कागजमा सहीछाप नगरे तेरो छोरी उठाइ दिन्छु भनी धाकधम्की दिई गराएको हो । उक्त कागजमा भएको सहीछाप मेरै हो । तर मैले बाध्यतामा परी सहीछाप गरेको हुँ । अनुसन्धान अधिकृत समक्ष गरेको बयानको व्यहोरा ठीक साँचो हो । बयानमा भएको सहीछाप मेरै हो । मैले वैदेशिक रोजगारको कारोवार गरेको पनि छैन । इजाजत लिएको पनि छैन । म कुर्ता सुरुवालको पसल गर्ने भएकोले वैदेशिक रोजगार सम्बन्धमा मलाई केही थाहा छैन । मैले तिर्न बाँकी रु.२,५०,०००।-(दुई लाख पचास हजार) दिएपछि कागज च्यातिदिन्छु भनेकाले कतै उजुरी गरेको छैन । मैले अभियोग दावी बमोजिम कसूर अपराध गरेको छैन । मलाई सजाय हुनुपर्ने होइन । म निर्दोष छु सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण समक्ष उपस्थित भई मिति २०६८।३।२७ मा गरेको बयान ।

प्रतिवादी गुनकेशरी अनुसन्धान अधिकृत र न्यायाधिकरणमा बयान गर्दा मैले जाहेरवालीलाई विदेश पठाउन भनी रकम लिएको होइन । मैले कुर्ता सुरुवालको व्यापार गर्न भनी निजसँग रु.५ लाख (दुई पटकमा) लिएकी हुँ । सो रुपैया लिएपछि रु.७ लाख र १४ लाखको दुईवटा कागज गराएको छ । मैले व्यापार गर्न लिएको रु.५ लाख मध्ये रु.२,५०,०००।- मात्र दिन बाँकी छ । अरु पैसा दिइसकेको छु । जाहेरीसाथ पेश भएको वैदेशिक रोजगारको लिखत मलाई हनुमानढोका अगाडी बोलाई पढ्न नदिई यो कागजमा सहीछाप नगरे तेरो छोरी उठाइदिन्छु भनी धाकधम्की दिई गराएको हो । उक्त कागजमा भएको सहीछाप मेरै हो भनी बयान गरेको देखिन आयो । प्रतिवादी गुनकेशरीले रकम लिई गरिदिएको भनिएको मिति २०६७।८।१६ को लिखतमा विदेश अमेरिका पठाई रोजगार लगाई दिने प्रयोजन सम्म उल्लेख भएको देखिएतापनि यी जाहेरवालीले वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रयोजनको लागि आवश्यक पर्ने राहदानी नै पेश नगरेको र जाहेरवाला र प्रतिवादीको सामाजिक लगायत सचेतनाको स्तरलाई समेत नियाल्दा जाहेरवालीले विदेश जान प्रतिवादीलाई माध्यम बनाउन

पर्ने जस्तो स्थिति र अवस्था देखिन बुझिन नआएतापनि रु.५ लाख जाहेरवालाबाट लिएको कुरामा प्रतिवादीको स्वीकारोक्ती नै देखिएकोले अ.बं ११८ को देहाय ५ र १० लाई समेत दृष्टिगत गरी तत्काल प्राप्त प्रमाणका आधारमा दिए यी प्रतिवादीबाट रु.५ लाख नगदै वा सो बराबरको जेथा जमानी लिई तारेखमा राखी, दिन नसके अ.बं १२१ नं. बमोजिम थुनुवा पूर्जा दिई स्थानीय कारागारमा राखी प्रस्तुत मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०६८।३।२८।३ मा भएको आदेश ।

प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारले अमेरिका पठाई दिन्छु र पासपोर्ट शुद्ध बनाई दिन्छु भनी मबाट पटक पटक गरी रु.२०,००,०००।-(बीस लाख) लिएकी हुन् । निजले पटक पटक कागज समेत गरिदिनु भएको थियो । उक्त कागजहरु सबै च्याती हनुमानढोकाको प्रहरी कार्यालय अगाडी लेखनदास मार्फत मैले उक्त कागज गराएकी हुँ । उक्त कागज गर्दाका अवस्थामा मैले नचिनेका मानिसहरु थिएँ । पहिला ७ लाख त्यसपछि ४ लाख त्यसपछि २ लाख समेत गरी धेरै पटक गरी रकम दिएकी हुँ । सक्कल कागज घरमा छ, ७ दिनभित्र पेश गर्नेछु । मेरो नाममा पासपोर्ट जारी भएको छैन भनी जाहेरवाली सुमित्रा श्रेष्ठले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण समक्ष उपस्थित भई मिति २०६९।२।११।५ मा गरेको बकपत्र ।

प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारले जाहेरवाली सुमित्रा श्रेष्ठलाई वैदेशिक रोजगारमा लगाई दिने उद्देश्यले बीस लाख रुपैयाँ लिएको भन्ने तथ्य नै वादीले शंकारहित तवरबाट प्रमाणित गर्न सकेको नदेखिँदा यी प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारले वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ विपरीत कसूर गरेको ठहर्‍याउन मिल्ने देखिन आएन । वादीले प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकार उपरको अभियोग शंका रहित तवरबाट प्रमाणित गर्न सकेको नदेखिँदा निजलाई वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ४३ बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी दावी पुग्न सक्दैन । निज प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको मिति २०६९।३।१७ को फैसला ।

प्रतिवादीले जाहेरवालालाई वैदेशिक रोजगारका लागि अमेरिका पठाई दिन्छु भनी पटक पटक गरी रु.२०,००,०००।- लिई वैदेशिक रोजगारका लागि नपठाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १०, ४३ विपरीतको कसूर गरेकोमा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट प्रतिवादीलाई अभियोग दावीबाट सफाई दिने ठहराई भएको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा सो फैसला बदर गरी प्रतिवादीलाई अभियोग दावी बमोजिम सजाय गरी जाहेरवालाको विगो तथा हर्जाना समेत प्रतिवादीबाटै जाहेरवालीलाई दिलाई भराई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी नेपाल सरकार तर्फबाट यस अदालतमा परेको पुनरावेदनपत्र ।

नियमबमोजिम साप्ताहिक एवं दैनिक पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश भएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन सहितको मिसिल संलग्न कागजातहरुको अध्ययन गरी

पुनरावेदक/वादी नेपाल सरकारका तर्फबाट उपस्थित विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री मदनबहादुर धामीले जाहेरवाला र प्रतिवादी बिच जाहेरवालालाई वैदेशिक रोजगारका लागि अमेरिका पठाउन भनी रु. २०,००,०००/- लेनदेन भएको व्यहोरालाई प्रतिवादीले मौका एवं वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा स्वीकार गरेको अवस्थामा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट प्रतिवादीलाई सफाई दिने ठहराई भएको फैसला बदर गरी निज प्रतिवादीलाई अभियोग दावी बमोजिम सजाय गरिपाउँ भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनी वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट अभियोग दावी पुग्न नसक्ने ठहराई निज प्रतिवादीले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउने ठहरी भएको फैसला मिलेको छ, छैन, सोही विषयमा निर्णय दिनु परेको छ ।

यसमा प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारले जाहेरवालालाई वैदेशिक रोजगारका लागि अमेरिका पठाई दिन्छु भनी रु.२०,००,०००/-लिई वैदेशिक रोजगारका लागि नपठाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १०,४३ विपरीतको कसूर गरेकाले निजलाई ऐ.४३ नं. बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने अभियोग मागदावी भएकोमा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट प्रतिवादीले अभियोग दावी बमोजिमको कसूर गरेको नठहराई भएको फैसला उपर वादी नेपाल सरकार तर्फबाट यस अदालतमा पुनरावेदन परी निर्णयार्थ पेश हुन आएको देखियो ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा, यसमा प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकारले वैदेशिक रोजगारका लागि राहदानी बनाई अमेरिका पठाई दिन्छु भनी मिति २०६७।१२।१४ मा रु.२०,००,०००/- लिई वैदेशिक रोजगारका लागि नपठाई ठगी गरेकाले प्रतिवादीलाई वैदेशिक रोजगार ऐन बमोजिम कारवाही गरिपाउँ भन्ने जाहेरी दरखास्त परेकोमा प्रतिवादीले मौकामा एवं वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा बयान गर्दा जाहेरवालीलाई विदेश पठाउन भनी रकम लिएको होइन । कुर्ता सुरुवालको व्यापार गर्न भनी रु.५,००,०००/- लिई रु.२,५०,०००/- फिर्ता गरी रु.२,५०,०००/- फिर्ता गर्न बाँकी छ । जाहेरीसाथ पेश भएको लिखत मलाई हनुमानढोका अगाडी बोलाई सो कागजमा सहीछाप नगरे छोरीलाई अपहरण गर्ने धम्की दिई गराएको हो भनी कसूर गरेमा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ ।

जाहेरवाला सुमित्रा श्रेष्ठले दिएको जाहेरी दरखास्तमा मिति २०६७।१२।१४ मा म जाहेरवालीबाट प्रतिवादीले रु.२०,००,०००/- लिई ३ महिना भित्रमा विदेश पठाइदिन्छु सो पठाउन नसके २०६७ पौष मसान्तसम्म रकम फिर्ता गर्नेछु भन्ने समेत उल्लेख भएको र जाहेरी साथै पेश गरिएको लिखतको प्रतिलिपीमा मिति २०६६।१२।१४ मा जाहेरवाला सुमित्रा श्रेष्ठबाट प्रतिवादीले रु.२०,००,०००/- लिएको भन्ने उल्लेख गरिएको देखिन्छ । जाहेरवाला सुमित्रा श्रेष्ठलाई सक्कल लिखत सहित वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट बकपत्रका लागि भिकाइएकोमा पहिला ७ लाख, त्यसपछि ४ लाख , त्यसपछि २ लाख समेत गरी पटक पटक गरेर रु.२०,००,०००/- प्रतिवादीलाई दिएको हुँ । पासपोर्ट बनाएको छैन ।अमेरिका जाने चाहना अनुसार एक पटक धुमन जान लागेकी हुँ भनी बकपत्र गरेको देखिन्छ । जाहेरवालाले बकपत्रको

मौकामा सक्कल लिखत पेश नगरी ७ दिन भित्र पेश गर्ने समय मागेकोमा सो समय भित्र समेत सक्कल लिखत पेश गर्न सकेको पाइन्न । यी जाहेरवाली स्वयंले आफ्नो जाहेरी साथ पेश गरेको लिखतको प्रतिलिपी र जाहेरी दर्खास्तमा रु.२०,००,०००/- बुझाएको भनी उल्लेख गरेको मिति फरक फरक रहेको देखिएको र सो को यकिन सक्कल लिखतबाट हुन सक्नेमा सो सक्कल लिखत नै जाहेरवालाले पेश नगरेबाट जाहेरवालाको भनाईमा सत्यता रहेको देखिन आएन ।

फौजदारी मुद्दामा वादीको दावी प्रमाणित गर्ने भार वादी स्वयंमा हुने व्यहोरा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ ले व्यवस्था गरेको पाइन्छ । कानून बमोजिम कुनै पनि अभियुक्तलाई दोषी प्रमाणित गर्न वादी स्वयंले प्रमाण जुटाई शंका रहित तवरबाट पुष्टी हुनुपर्ने हाम्रो फौजदारी न्यायको सिद्धान्त रहेको छ । प्रमाणमा जहाँ शंकाको स्थिति उत्पन्न हुन्छ, त्यहाँ शंकाको सुविधा अभियुक्तले पाउँछ । प्रस्तुत मुद्दामा जाहेरवालालाई प्रतिवादीले वैदेशिक रोजगारका सम्बन्धमा गरिदिएको भनेको मिति २०६७/०८/१६ को सक्कल लिखत नै वादी पक्षबाट पेश हुन सकेको पाइदैन । जाहेरवालाबाट प्रतिवादीले रकम लिएको भनेको मिति र जाहेरीसाथ पेश गरेको लिखतको प्रतिलिपीमा उल्लिखित मिति एवं जाहेरवाला स्वयंले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा गरेको बकपत्र एक आपसमा बाझिन गई शंका रहित तवरबाट वादी दावी प्रमाणित हुन नसकेको अवस्थामा अभियोग दावी बमोजिम प्रतिवादीलाई सजाय गरी विगो र हर्जाना समेत प्रतिवादीबाट जाहेरवालालाई भराउन मिल्ने अवस्था देखिन आएन ।

अतः माथि विवेचित आधार प्रमाण समेतबाट वादीले प्रतिवादी गुनकेशरी चित्रकार उपरको अभियोग शंकारहित तवरबाट प्रमाणित गर्न सकेको नदेखिँदा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०६९/३/१७ मा प्रतिवादीलाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ४३ नं. बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी दावी पुग्न नसक्ने ठहराएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्दैन । दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत :- कमलप्रसाद ज्ञवाली

(रा.प.द्वितीय)

कम्प्युटर गर्ने :- सन्तोष अवाल

इति सम्मत २०७१ साल वैशाख ४ गते रोज ५ शुभम् .....